

dekompozíció elleni küzdelem azért, hogy a lényegre összpontosítsa figyelmünket. A vezérelv pedig: itt, ezekben a termekben nincsenek kitalált, nemlétező szituációk, nincsenek az impreszionista költészetre jellemző nosztalgiaik, elvágyódások. A misztérium időtlen. A képek, a sorok nem felelősségre vonnak minket, hanem megosztják velünk a világ búneit; súlyát ezentúl együtt hordjuk. Felelőssé saját lelkiismeretünkön keresztül válunk, „mert a harang értünk is szól...”, s hangját velünk hallgatja a Francia fogoly, a KZ oratórium esetséje, de együtt hallgatja velünk a bujkáló gyilkos is. — A szituációk, a helyzetek valóságosak. Totális realitás ez.

Realitás: az élet teljességének értelmezése. Annak a teljességnek, amelyet esetleg nem is érzékelünk folyamatosan. Ahogy nem érzékeljük a már elhangzott muzsikát, a történelmet, vagy az elhunytak szeretetét, de fájdalmas realitásként érzékeljük elhagyatottságunkat. „Akinek szíve van, hallania kell: / idő, hogyan sülyed hajód.” A hajó, amelyik eddig horizontálisan közlekedett a térben, a halállal vertikális irányt vesz, úgy, mint a mag, amely halálával szökken szárba és hoz termést, amint élünk, örömeink és vétkeink fordulópontja is a halál. „Hogyan halok meg? Milyen lesz pusztulásom?”

A sokaságban senki se keresi egymást.
Az Atya mint egy szálkát
visszaveszi a keresztet,
s az angyalok, a mennyek állatai
fölkütközik a világ utolsó lapját.

Akkor azt mondjuk: szeretlek...

(Mielőtt)

A sokat szenvedett Nagyvezsda Mandelstam írja: „Tudom, nincsen jogom, hogy bárkire is követ dobjak, de azokért az emberekért, akik szívükből az emberséget ölték ki, nem tudok imát mondani. Ez a bűnöm.”

Szeretünk, de már nemcsak az üldözöttet, hanem erőnk lesz az üldözött is szeretni. Nemcsak az elesettet, a könnyével könnyörgőt, de szánni fogjuk az igazi elesettet is, aki hatalma teljében nem irgalmazott ama könnyörgőnek, ki csupán cipője fűzőjével veszködött.

E képek és verssorok láttán érezzük meg, hogy a forrása totális igazság és e felismerésben nem riad vissza a „mennyet bevérző madaraktól” sem. Az igazsághoz másként jut el a fizikus elme, másként a megsiketült zeneszerző, a megbénult szobrász, a konstruktivista festő—költő, vagy a színész. Itt egy lírikus és egy festő közösen megtalált útját járhatjuk végig, és ha szívünk van, észre vesszük, hogy „a füvek lemondó élete, mint a halandók egy-egy szívütése”.

Befejezésül még annyit szeretnék elmondani, hogy amikor Pilinszky Jánossal felmentünk Boromisza Zsolthoz, ezeket a képeket végignézni, a hosszú—hosszú papírsuhogó csendet a végén Pilinszky egyetlen szava zárta le: „Válalalom”.

VATTAY ELEMÉR

*

KÖSZÖNET

Ceruzával dolgozom én is, akár a grafikusok.

A grafikus szintén ír.
Megrendít viszontlátnom betűimet
A vonalak nyelvén,
Megrendít és el is némit.
Mit mondjak saját magamról?
A teljes igazság mégis az, hogy ezek a vonalak,
„Billentések” a falon, megerősítik bennem

Azt a nagyon fontos,
Talán legfontosabb érzést és reményt.
Hogy mindannyian, kivétel nélkül
egyek vagyunk.

Nagyon köszönöm Zsolt.

PILINSZKY JÁNOS